

УДК 339.5

Тоцька О.Л.,
к.е.н., доцент
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк

ПРОГНОЗУВАННЯ ГЕОГРАФІЧНОЇ СТРУКТУРИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ ТА ПОСЛУГАМИ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Проаналізовано географічну структуру зовнішньої торгівлі товарами та послугами Волинської області за 1996–2012 рр. Спрогнозовано відповідні показники на 2013–2015 рр.

Ключові слова: зовнішня торгівля, товари, послуги, Волинська область, Країни СНД, Європа, Азія, Африка, Америка, Австралія й Океанія.

Analysis of the geographical structure of foreign trade in goods and services in Volyn Oblast, in 1996-2012 he predicted the corresponding figures for 2013-2015 biennium.

Keywords: foreign trade, goods, services, Volyn region, CIS, Europe, Asia, Africa, America, Australia and Oceania.

Проанализировано географическую структуру внешней торговли товарами и услугами Вольнской области за 1996-2012 гг. Спрогнозировано соответствующие показатели на 2013-2015 гг.

Ключевые слова: внешняя торговля, товары, услуги, Вольнская область, Страны СНГ, Европа, Азия, Африка, Америка, Австралия и Океания.

Згідно економічної енциклопедії, *зовнішня торгівля* – торгівля між країнами, що включає вивезення (експорт) та ввезення (імпорт) товарів і послуг. Вона характеризує участь певної країни у світовому товарообороті та міжнародному поділі праці [1]. Слід зазначити, що:

1) експорт – продаж товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам господарської діяльності (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України, включаючи реекспорт товарів. При цьому термін реекспорт означає продаж іноземним суб'єктам господарської діяльності та вивезення за межі України товарів, що були раніше імпортовані на територію України;

2) імпорт – купівля (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в іноземних суб'єктів господарської діяльності товарів з ввезенням або без ввезення цих товарів на територію України, включаючи купівлю товарів, призначених для власного споживання установами та організаціями України, розташованими за її межами [2].

Оскільки для більшості країн, і в тому числі для України, зовнішня торгівля є важливою формою зовнішньоекономічних зв'язків, то цікаво буде проаналізувати її показники, і зокрема на регіональному рівні.

Дослідженню зовнішньої торгівлі товарами та послугами України присвятили свої праці вітчизняні науковці В. Дячек, О. Зубко, О. Івашина, Т. Мельник, П. Притуляк, Ю. Чириченко та ін. Зокрема, вони оцінили ситуацію, що склалася у зовнішньоекономічній торгівлі товарами підприємств Харківського регіону [3], розглянули вплив експортних і імпортних операцій на відтворювальний процес в економіці країни [4], ідентифікували інституціональні засади розвитку зовнішньої торгівлі високотехнологічними товарами [5], проаналізували зовнішню торгівлю України та країн Центральної Європи після підписання Брестського миру [6], зовнішню торгівлю підприємств України послугами [7]. Але в цих публікаціях не розглядалися показники зовнішньої торгівлі товарами та послугами на Волині, не будувалися прогностичні моделі. Саме ці прогалини й покликана заповнити наша стаття.

На початку аналізу побудуємо табл. 1, в якій відобразимо показники експорту товарів Волинської області за 1996–2012 рр.

Таблиця 1
Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами регіону
(експорт), млн дол. США*

Роки	Всього	Країни СНД	Європа	Азія	Африка	Америка	Австралія й Океанія
1	2	3	4	5	6	7	8
1996	70,6	38,2	29,3	0,8	0,1	2,2	–
1997	80,7	45,2	32,8	0,7	–	2,0	–
1998	87,6	41,5	41,5	1,2	–	3,4	–
1999	85,9	30,5	49,8	2,1	0,0	3,5	–
2000	147,8	37,6	96,3	8,3	0,3	5,3	–

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8
2001	171,1	41,5	114,5	3,9	0,1	11,1	–
2002	147,9	28,8	93,8	4,6	6,4	14,3	–
2003	204,8	42,8	140,5	12,7	3,4	5,4	–
2004	272,8	69,1	142,5	45,5	0,6	15,1	–
2005	280,9	99,8	142,7	31,9	5,3	1,2	–
2006	336,3	80,4	176,6	74,2	4,8	0,3	–
2007	422,4	95,7	274,7	40,4	10,7	0,9	–
2008	465,0	138,4	288,4	28,6	6,0	3,6	–
2009	319,0	88,8	209,4	11,7	6,7	2,4	–
2010	434,8	151,5	270,3	10,8	0,4	1,8	–
2011	646,4	218,1	417,6	6,8	1,1	2,7	0,1
2012	605,8	234,3	363,5	6,7	0,6	0,7	0,0
Прогнозні значення							
2013	791,5	254,1	534,8	27,8	0,7	-3,1	0,0
2014	910,6	287,9	626,7	30,0	-0,5	-5,2	0,0
2015	1047,7	324,1	734,3	32,2	-1,8	-7,5	0,0

**Сформовано автором на основі⁸.*

Як бачимо, загальний експорт товарів регіону має тенденцію до збільшення. Найбільше волинські товари експортуються до Європи та країн СНД.

За допомогою програми Microsoft Excel побудуємо для кожного показника прогнозні моделі поданого нижче вигляду й оберемо з них ту, яка має найбільшу величину достовірності апроксимації R^2 :

- 1) лінійна – $y=ax+b$;
- 2) логарифмічна – $y=a\ln(x)+b$;
- 3) поліноміальна – $y=ax^2+bx+c$;
- 4) степенева – $y=ax^b$;
- 5) експоненційна – $y=ae^{bx}$.

У результаті нами було отримано такі прогнозні моделі:

- експорт товарів (всього): $y=63,455e^{0,1402x}$ ($R^2=0,9464$);
- експорт товарів у країни СНД: $y=1,2035x^2-10,74x+57,481$ ($R^2=0,9141$);
- експорт товарів у Європу: $y=30,844e^{0,1585x}$ ($R^2=0,9281$);
- експорт товарів в Азію: $y=0,5354x^{1,3671}$ ($R^2=0,5901$);

– експорт товарів в Африку: $y = -0,0753x^2 + 1,6031x - 3,7838$
($R^2 = 0,3961$);

– експорт товарів в Америку: $y = -0,0975x^2 + 1,5295x + 0,9338$
($R^2 = 0,2783$);

– експорт товарів в Австралію й Океанію: $y = 0,0003x^2 - 0,0041x + 0,0088$ ($R^2 = 0,2133$).

Отримані за допомогою цих моделей прогнозні значення свідчать про те, що загальний експорт товарів Волині, а також експорт товарів у країни СНД, Європу й Азію зростатиме, а в інші частини світу зменшуватиметься.

Показники імпорту товарів у Волинську область наведено в табл. 2. Її аналіз показує, що загалом за останні роки він збільшується, причому найбільше товарів імпортують з Європи, країн СНД й Азії. Отримані прогнозні моделі показників імпорту мають такий вигляд:

Таблиця 2

Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами регіону
(імпорт), млн дол. США*

Роки	Всього	Країни СНД	Європа	Азія	Африка	Америка	Австралія й Океанія
1996	42,9	18,3	21,9	0,2	0,1	2,4	–
1997	122,7	45,0	68,8	7,1	0,0	1,8	–
1998	108,4	26,2	75,5	3,0	0,2	3,5	0,0
1999	60,6	15,1	37,2	2,3	0,0	6,0	0,0
2000	447,1	264,7	153,4	3,5	0,1	25,4	–
2001	345,6	238,3	98,9	5,4	0,3	2,7	–
2002	324,7	216,3	102,9	3,1	0,1	2,3	0,0
2003	473,2	355,0	91,0	18,2	0,2	8,8	0,0
2004	662,5	517,0	112,1	25,7	0,1	7,6	–
2005	666,2	439,0	177,1	48,2	0,1	1,8	0,0
2006	653,3	256,1	229,0	158,1	0,4	9,6	0,1
2007	1055,6	175,3	361,2	505,8	0,2	13,0	0,1
2008	1307,7	121,2	715,3	454,7	0,3	16,2	0,0
2009	427,7	41,1	348,4	32,0	0,6	5,2	0,0
2010	571,5	69,4	439,8	19,8	0,6	41,9	0,0
2011	1059,6	236,2	772,2	38,4	0,6	11,9	0,3
2012	1015,2	73,9	875,4	46,8	1,5	17,2	0,4

Продовження табл. 2

Прогнозні значення							
2013	1115,3	-58,1	996,5	106,8	1,2	19,4	0,3
2014	1187,5	-146,2	1213,8	119,2	1,4	21,8	0,4
2015	1260,3	-243,9	1478,5	132,2	1,6	24,5	0,5

* Сформовано автором на основі⁸.

- імпорт товарів (всього): $y=39,065x^{1,1596}$ ($R^2=0,8123$);
- імпорт товарів з країн СНД: $y=-4,8359x^2+90,901x-127,51$ ($R^2=0,5017$);
- імпорт товарів з Європи: $y=28,583e^{0,1973x}$ ($R^2=0,8716$);
- імпорт товарів з Азії: $y=0,3055x^{2,0263}$ ($R^2=0,6413$);
- імпорт товарів з Африки: $y=0,0076x^2-0,084x+0,2721$ ($R^2=0,761$);
- імпорт товарів з Америки: $y=2,4056e^{0,116x}$ ($R^2=0,3721$);
- імпорт товарів з Австралії й Океанії: $y=0,0026x^2-0,0322x+0,0721$ ($R^2=0,6029$).

Тобто за цими моделями збільшуватиметься імпорт товарів за усіма показниками, окрім імпорту товарів із країн СНД.

Показники експорту послуг регіону наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Географічна структура зовнішньої торгівлі послугами регіону
(експорт), тис. дол. США *

Роки	Всього	Країни СНД	Європа	Азія	Африка	Америка	Австралія й Океанія
1996	1056,9	132,1	510,2	–	–	414,6	–
1997	14861,9	6629,2	7769,6	5,1	–	457,7	0,3
1998	4995,6	253,6	3968,6	5,2	–	766,9	1,3
1999	3469,4	543,6	1899,5	65,5	–	960,8	–
2000	3859,7	294,7	2686,6	13,5	0,0	864,9	0,0
2001	3480,8	51,6	2726,5	7,9	–	694,6	0,2
2002	3372,1	76,7	3071,4	27,3	0,0	196,6	0,1
2003	4352,2	167,6	4065,5	4,1	1,1	113,8	0,1
2004	5710,2	394,7	5131,4	11,7	2,8	169,6	–
2005	10535,9	177,9	10040,1	23,6	1,1	292,3	0,9
2006	18286,8	1078,7	16897,4	47,6	2,1	260,3	0,7

Продовження табл. 3

2007	25359,9	3660,8	20604,7	262,7	12,2	806,1	13,4
2008	40885,3	9753,1	30075,0	251,6	7,9	785,4	12,3
2009	18458,9	2209,3	15483,3	431,7	4,2	323,2	7,2
2010	29151,7	2167,4	25914,5	651,4	1,1	403,4	13,9
2011	33349,0	4109,0	28457,9	184,4	7,6	533,1	57,0
2012	37238,5	3275,4	32760,0	223,7	167,2	743,4	68,8
Прогнозні значення							
2013	45578,4	3729,7	38584,0	461,7	92,8	682,2	65,4
2014	51348,4	4475,2	43369,8	520,5	112,4	746,6	78,1
2015	57496,4	5369,5	48453,2	582,8	133,6	818,3	91,8

* Сформовано автором на основі⁸.

Її аналіз показує, що загалом за останні роки він збільшується, причому найбільше послуг підприємства Волині експортують в Європу, країни СНД, Америку й Азію. Отримані прогнозні моделі показників експорту послуг мають такий вигляд:

– експорт послуг (всього): $y=189,06x^2-1225,3x+6378,4$ ($R^2=0,7707$);

– експорт послуг у країни СНД: $y=140,4e^{0,1822x}$ ($R^2=0,311$);

– експорт послуг у Європу: $y=148,79x^2-719,42x+3325,6$ ($R^2=0,8637$);

– експорт послуг в Азію: $y=1,7371x^2-5,4599x-2,8471$ ($R^2=0,5403$);

– експорт послуг в Африку: $y=0,8371x^2-11,414x+27,025$ ($R^2=0,4228$);

– експорт послуг в Америку: $y=3,6321x^2-70,006x+765,55$ ($R^2=0,0936$);

– експорт послуг в Австралію й Океанію: $y=0,5202x^2-6,546x+14,656$ ($R^2=0,7925$).

Прогнозні значення на 2013–2015 рр. для усіх показників експорту послуг Волинської області свідчать про їх зростання.

Показники імпорту послуг регіону відображено в табл. 4.

Таблиця 4

Географічна структура зовнішньої торгівлі послугами регіону
 (імпорт), тис. дол. США*

Роки	Всього	Країни СНД	Європа	Азія	Африка	Америка	Австралія й Океанія
1996	83,0	–	83,0	–	–	–	–
1997	372,2	63,2	226,4	–	–	82,6	–
1998	365,5	92,4	273,1	–	–	–	–
1999	576,0	126,0	446,3	3,7	–	–	–
2000	1907,3	238,3	1669,0	–	–	–	–
2001	2359,1	373,2	1974,2	0,5	0,8	10,4	–
2002	2262,9	462,7	1783,1	0,6	–	16,5	–
2003	5667,3	775,8	4873,1	0,3	–	18,1	–
2004	10508,0	1853,4	7011,9	1620,6	–	22,1	–
2005	17297,6	3109,5	14041,8	108,0	24,3	14,0	–
2006	16694,6	4196,0	11561,2	920,1	0,1	17,2	–
2007	26358,1	2654,8	21833,7	1833,6	2,1	33,9	–
2008	57571,6	5646,1	48687,5	3012,8	2,9	222,3	–
2009	22734,8	2217,1	20279,4	138,2	23,9	76,2	–
2010	27735,4	2493,8	24739,0	347,6	57,3	97,7	–
2011	24590,1	4598,5	19657,9	140,7	65,0	95,2	32,8
2012	47535,4	9280,4	35099,0	814,8	110,4	2195,3	35,5
Прогнозні значення							
2013	46975,3	7459,2	37462,5	660,5	102,5	1257,6	31,8
2014	53494,4	8367,9	42659,9	559,4	122,1	1524,0	38,6
2015	60513,5	9328,7	48255,6	440,1	143,2	1813,4	45,9

* Сформовано автором на основі⁸.

Її показники мають таку ж динаміку, як і показники експорту послуг із попередньої таблиці. Прогнозні моделі імпорту послуг мають такий вигляд:

- імпорт послуг (всього): $y=45,154x^{2,4036}$ ($R^2=0,9396$);
- імпорт послуг з країн СНД: $y=26,009x^2-53,63x-2,3426$ ($R^2=0,7293$);
- імпорт послуг з Європи: $y=36,083x^{2,4029}$ ($R^2=0,9349$);
- імпорт послуг з Азії: $y=-9,1577x^2+237,78x-652,46$ ($R^2=0,2342$);

– імпорт послуг з Африки: $y=0,7901x^2-9,7084x+21,285$
($R^2=0,8202$);

– імпорт послуг з Америки: $y=11,496x^2-158,96x+394,17$
($R^2=0,4455$);

– імпорт послуг з Австралії й Океанії: $y=0,289x^2-3,9424x+9,1588$ ($R^2=0,6275$).

Тобто за цими моделями збільшуватиметься імпорт послуг за усіма показниками, окрім імпорту послуг з Азії.

Підсумовуючи, можна зробити такі висновки:

1) найбільш активну зовнішню торгівлю товарами та послугами Волинська область веде з Європою та країнами СНД, значно менше – з Америкою й Азією, у незначних кількостях – з Африкою, Австралією й Океанією;

2) отримані прогнози значення географічної структури зовнішньої торгівлі регіону на 2013–2015 рр. засвідчують зростання за усіма показниками, окрім експорту товарів в Африку, Америку, Австралію й Океанію; імпорту товарів із країн СНД; імпорту послуг з Азії;

3) із 28 побудованих прогнозних моделей 18 – поліноміальних, п'ять – степеневих і п'ять – експоненційних;

4) тільки для шести з них величина достовірності апроксимації $R^2 > 0,9$, тобто вони дуже добре відображають майбутні процеси.

Список використаних джерел:

1. Словopedia. Економічна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovoopedia.org.ua/38/53399/379785.html>

2. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

3. Дячек В. В. Зовнішня торгівля товарами підприємств Харківської області : статистичний огляд і можливі шляхи розвитку [Електронний ресурс] / В. В. Дячек // Бізнес Інформ. – 2012. – № 5. – С. 149–158. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/binf_2012_5_43.pdf

4. Івашина О. Ф. Зовнішня торгівля як чинник розширеного відтворення [Електронний ресурс] / О. Ф. Івашина // Екон. вісн. ун-ту. – 2013. – Вип. 21 (1). – С. 105–111. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecvu_2013_21\(1\)_18.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecvu_2013_21(1)_18.pdf)

5. Мельник Т. М. Зовнішня торгівля високотехнологічними товарами: інституціональний вимір [Електронний ресурс] / Т. М. Мельник, О. В. Зубко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 2. – С. 181–190. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mimi_2012_2_22.pdf

6. Притуляк П. Зовнішня торгівля України після підписання Брестського миру [Електронний ресурс] / П. Притуляк // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. – 2011. – № 2. – С. 112–121. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vknteu_2011_2_13.pdf

7. Чириченко Ю. В. Зовнішня торгівля послугами : глобальна емерджентність [Електронний ресурс] / Ю. В. Чириченко // Держава та регіони. Сер. : Екон. та підприємництво. – 2013. – № 1. – С. 64–69. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/drep_2013_1_15.pdf

8. Офіційний сайт Головного управління статистики у Волинській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/>

УДК 338.48

Транченко Л.В.,
д.е.н., професор
Уманського національного університету садівництва
м. Умань

РОЗВИТОК АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ

У статті обґрунтовано, що туристична галузь є найбільш прибутковою галуззю світового господарства, розкрито сутність альтернативних видів туризму, доведено, що альтернативний відпочинок з успіхом може комбінуватись та доповнювати один одного в залежності від наявної рекреаційно-ресурсної бази, можливостей суб'єктів рекреаційної господарської діяльності, уподобань самих рекреантів.

Ключові слова: туризм, туристична галузь, рекреаційні сфери, відпочинок.

The article substantiates that the tourism industry is the most profitable sector of the world economy, the essence of alternative forms of tourism, it is proved that an alternative holiday can be successfully combined and complement each other depending on the available resource base recreation, recreational opportunities subjects of economic activity, your most tourists.

Keywords: tourism, tourist industry, recreation areas, recreation.

В статье обосновано, что туристическая отрасль является наиболее прибыльной отраслью мирового хозяйства, раскрыта сущность альтернативных видов туризма, доказано, что альтернативный отдых с успехом может комбинироваться и дополнять друг друга в зависимости от имеющейся рекреационно-ресурсной базы, возможностей субъектов рекреационной хозяйственной деятельности, предпочтений рекреантов.

Ключевые слова: туризм, туристическая отрасль, рекреационные сферы, отдых.